

Ako je Suidas prav bil podučen, se je mož pri Noričanih zval Verun, in to je mogoče, ker beseda je sanskritska: vira, latinski: vir, staro-gotški: vair, zato Werwolf = Mannwolf, iriški: fear velsch, gwr. Ako sta to besedo ohranila latinski in nemški jezik, nemore nihče tajiti, da je niso poznali stari Slovenci. Tudi oblika je slovenska (primeri gošun) in izrazuje pomen velikega moža, kakor je res bil, ker je meresca djal si na rame. Ali Suidas je utegnul slabo podučen biti in Noričani so kričali verun, berun, aper! aper! in potem je ime dobilo namesto Berunion, ktero so Rimci krivo pisali Virunum, in ktero se na Pajtingerjevi tabli nahaja v obliki Virunum; današnji dan pa se bližnja vas poleg razvalin verunskih veli Vaprja vas, to je, vepnja vas = Berunion, Varunum od sanskritskega varaha, lat. verres, staro-slov. ver, ber — odtod novo-slovenske oblike barav, berev, brav. Vep'r, Vap'r pa je enako latinskemu aper. Že v svojem spisu: „Kdo so bili Ambidravi?“ sem povedal, da se je pri severnih Slovanih tudi velik berun, vep'r prikazoval, in sicer v mestu Radogostu; na graških kamenih nahajamo to žival, kakor tudi na sekovskem kamnu je viditi podoba noseča meresca na rami in korpeč sadja ¹⁾. Tako to zver nahajamo v častji indiškega Višnu-ta in severnoslov. Radogosta, kakor tudi na noriških spomenicah in pri Suida-tu zapisano. Je tedaj to živ dokaz edinosti indiškega Višnu-ta s slovenskim Radogostom.

Da so res stari Slovani nekđaj besedo vir, virun v pomenu mož tudi poznali, pričuje staroruska beseda vira, homagium. Beseda homagium je iz latinščine srednjega veka in izrazuje po nemški: die Huldigung des (Lehns) Mannes, francozki: hommage, izgovarjaj ommaž. Homagium izpeljuje izverstni jezikoslovec Moritz Rapp ²⁾, profesor filologije v Tubinku, iz latinskega homo, po Festu hemo, ital. uomo, kastiljski ombre, portug. ôme, franc. homme, izgovarjaj omm, kastiljski srednjega veka: omenahe = homage, homagium, gotiški: guma, mož, gumakunds, možki, anglo-saksonski guma, althochd. gomo in komo, staronordiški gumi, procer, primipilus, brudgumi sponsus, novonemški Bräutigam. Ostroumni jezikoslovec dr. Diefenbach ³⁾ primerja še litvansko-slovansko: žmogus, homo, žmona ⁴⁾ femina, pruski smunents, smuni, smunenisko.

Kakor je tedaj beseda homagium, homage iz besede homo postala, tako staroruska vira = homage iz vir. Vredno je, da sorodne debla te besede pregledamo.

V sanskritu se veli vira, mož, junak, hindostanski bir. Sem spada sirjanska veres, magjarsk. ferj, kasikum. wiri. V latinščini imamo vir, virtus (analogično sansk. nar = mož, in slov. narava, narav, skrajšano nrav, mutato n in m nrav = virtus); tudi virgo, virago je iz korenike vir.

V litvanščini nahajamo: vyras, zakonsk mož, letiški wirs, mož, pruski wyrs, v kazavniku wyrinan = foeminam.

V germanščini se nahaja ta beseda in sicer gotiški vair, mož, starosaksonski ver, anglosaks. ver, veor, homo, maritus, althochdeutsch wer, zato wergelo, werwulf — Mangeld, Mannwolf.

sus agrum vastabat. Hunc quamvis omnes adgrederentur, nihil tamen proficiebant, donec vir quidam aprum prostratum in humeros imposuit. Norici vero adclamarunt sua lingua vir unus, unde ipsum oppidum Berunion adpellatum — οἱ δὲ Νορῖκοι ἐβόησαν εἰς ἀνὴρ! τῆ ἰδίᾳ φωνῆ τοῦ εἶναι βηρούνοϋς, ὅθεν πολὺς Βηρούνοϋν ἐκλήθη.

¹⁾ Glej Muh. „Gesch. der Steierm.“ I. Abbild. Taf. XV. fig. 32.

²⁾ Moritz Rapp „Grundriss der Grammatik des indoeuropäischen Sprachstammes“ II. B. str. 127.

³⁾ Vergleichendes Wörterbuch der goth. Sprache II. 417. Nr. 40.

⁴⁾ Znabiti. da v ti besedi se ima iskati pomen imen slovenskih rodov in Žmon, Šmon, Žmončič itd.

V keltiščini nahajamo in sicer v cimriškem narečji gwr, plural. gwyr, mož, gwra, nuptam esse, gwraig, foemina, korniški gur, mož, bretanski gour, homme, personne, gour — héd = cymriškemu gwrhyd, fathom, Mannslänge, gaedeliški fear, človek *).

(Dalje sledi.)

Slovanski popotnik.

* Iz bibl. statist pregleda, nedavno na svetlo danega po ministerskem ukazu, smo zvedili, da v avstrijskem cesarstvu je od 1. sept. 1852 do konca 1853 bilo natisnjenih 6770 bukev, med katerimi 2787 nemških, 2723 laških, 659 slovanskih, 428 madžarskih, 173 latinskih, — med temi naj več romanov (728) in molitvinih bukev (677), bukev za mladino (605), za pravoslovje (630), za zdravilstvo (506) itd.

* Česko slovstvo živo napreduje. „Slov. Nov.“, „Lumir“ in „Pražk. Nov.“ naznanujejo zmiraj nove knjige mnogoverstnega obsežka. Od dr. Majerja, učitelja na česki realni šoli v Pragi pride na svetlo tehnična encyklopedija v českem jeziku. — „Diblik“ (škratelj) se imenuje nov humoristični časnik, ki ga vredujeta Strauch in Gros v Pragi. — „Blahovest“, cerkveni list v Pragi spet izhaja. — Za prihodnje leto 1856 je že napovedan nov velik českoslovanski koledar z lesorezi pod imenom „Časnik“, ki ga vreduje gospod D. Lichard, slavni vrednik „Slov. Novin“, in ki pride na svetlo na Dunaji. Cena mu bo 1 fl., naročila prejema vseučilišna knjižnica L. C. Zamarskega na Dunaji. — Dimitri Ivanovič, žaloigra od gosp. Mikovec-a, vrednika „Lumira“, je bila na igrališču pražkem z veliko slavo sprejeta. — „Škola a život“, šolsk časopis česki se odlikuje prav lepo v svoji praktični osnovi. — „Igrališčne biblioteke“, ki izhaja v Pragi, je prišel 16. zvezek, ki obsega veselo igro „Klevetij“ iz angleškega prestavljeno. — Slavni Klicpera je českomu igrališču spet izročil novo igro, vzeto iz česke zgodovine pod naslovom „Boleslavevci“. — „Obzor-a“ 2. zvezek je že na svetlem.

* „Semenaja biblioteka“ (društvena biblioteka) se imenuje nov časnik zgodovinski in slovstveni, ki izhaja v Lvovu v rusinskem narečji.

* Gosp. Vuk Štefanovič Karadžič je nastopil že dalje časa potovanje po Serbii.

* V c. k. zalogi šolskih knjig na Dunaji je prišel na svetlo „veliki reznjanski (regensburški) katehizm“ v horvaškem prevodu; c. k. ministerstvo bogočastja in nauka je ukazalo, da se ima vpeljati v glavne ljudske učilnice in v nižje realke.

* Vil. Goldštejn, urar v Peštu, je iznajdel uro, od ktere terdi, da je večno tekálo, ker se sama navlekva in tako brezprestanka zmiraj gré, dokler se mašina ne pohabi. Goldštejn je na to iznajdbo dobil privilegij 15. marca.

* Naj stareji nemški časnik je berž ko ne „Augsburger Postzeitung“, ktereга 178. tečaj že letos izhaja. Pač lepo-dolgo življenje!

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Českega, Marskega in Šlezkega se piše časniku dunajske gospodarske družbe, da je ozimina zadnje dni aprila in perve maja večidel tako pozebla, da so mogli gospodarji njive preorati in jarino sejati; naj več pa je terpela rež. Jaro žito pa veliko bolje kaže in če v prihodnje ne bo kakošne nesreče, se ni bati slabega pridelka. Iz tistih krajev doljnega Ogerskega, kjer ni bilo povodinj, se sliši, da bo letina dobra; ogersica ne obeta kaj dobro; pri sadji je pa manj škode, kakor se je izperva mislilo.

⁴⁾ Diefenbach „Lexicon comparativum linguarum indogermanicarum“ I. 188. Nr. 54. Spis.

Iz Tersta. * Da imamo pri nas že tri leta po posebnem prizadevanji milostljivega gosp. škofa javno napravo za izrejevanje dobrih ženskih poslov, v ktere se 12 let stare dekleta jemljejo in skozi 5 let podučujejo, je bravcem „Novic“ znano. Unidan so bili stroški in dohodki te naprave, ktera živi od milodarov, očitno naznanjeni, iz kterih se zvé, da od 1. aprila 1854 do 1. aprila 1855 so znesli dohodki 15.988 fl. 33 kr., stroški pa 9494 fl. 26 kr., tedaj je ostalo 6494 fl. 13 kr., od kterih je kapital od 6000 fl. na obresti naložen.

Iz Štajarskega. * Učitelj dunajskega inštituta gluhomutcov dr. Anton Jariš je za svetovavca ljudskih šol na Štajarskem izvoljen.

Iz Ljubljane. V nedeljo dopoldne ob devetih in v pondelj ob desetih so se začele v stolni cerkvi velike slovesnosti, pri kterih so po svitlem ljubljanskem knezu in škofu gg. Antonu Alojziju Wolf-u vpričo svitlih škofov iz Poreča in Tersta gg. dr. A. Peteani-ta in gg. dr. Jerneja Legata novoizvoljeni svitli goriški nadškof in knez gg. dr. Andrej Gollmayr bili posvečeni in z znamenjem nadškofovske časti, „pallium“ imenovanim, ovenčani. Zraven c. k. deželnega poglavarja in vikših c. k. vradnikov vsih verst in odbornikov mestne županije, ki so bili po svojih predstojnikih povabljeni se vdeležiti te redke slovesnosti, je privrela tolika množica pobožnih vsih stanov v cerkev, da se je vse terlo. Pa ne samo Ljubljančani so bili, ampak tudi iz Gorice je prišla deputacija treh mestnih gospodov in treh duhovnov, peljana od prečastitega general-vikarja in stolnega prošta barona Codelli-ta se poklonit svojemu novemu nadškofu in knezu, in se vdeležiti ljubljanske svečanosti, h kteri so tudi iz vsih krajev naše domovine prihтели njih nekdanji šolski tovarši in prijatli, obhajati veselo-slovesni dan. Obá dni so po doveršenih cerkvenih opravilih gostili naš milostljivi knez in škof s slavnoznano svojo gostoljubnostjo po 54 povabljenih gospodov, in prvi dan so ob veselem kosilu pokali tudi topovi z visocega grada, ko so ljubljanski knez in škof prvo zdravico napili presvitlemu cesarju Franc-Jožefu, ki so novega goriškega nadškofa in kneza izvolili, in svetemu očetu papežu Piju IX., ki so jih poterdili. Ne dolgo potem se vzdignejo naš škof in knez v drugič in napijejo „v veselje domovini naši in v blagor škofii goriški“ zdravico novemu nadškofu in knezu Gollmayr-u. Kmalopotem pa vstanejo novi nadškof in napijejo zdravico našemu knezu in škofu, rekoč, da vès čas, kar so kot njih diecezan stopili v duhovski stan, je njih posebna mila skerb čula nad njimi, toraj hvaležnega serca spoznajo, da zraven previdnosti božje so oni vodnik bili mnogih dôb njih življenja. V tretje se vzdignejo potem naš škof in napijô zdravico prečastitima svojima tovaršema škofoma poreškemu in teržaškemu, — poslednjič pa vsim pričujočim gostom. Da na glas vsake zdravice so odmevali serčni „živijo“, nam ni treba še posebno praviti. Povestnica domača je zapisala ta dva dneva v zlate bukve svoje zgodovine. Majhna si zemlja slovenska, pa vendar si časti polna, kakor maloktera druga velika, ker šest cerkvenih vladikov slavi ob enem tvoje ime: Gollmayr, Wolf, Slomšek, Legat, Baraga, Mešutar. Vsacega šteješ ponosno v versto svojih rojakov! Živi jih Bog v blagor in slavo domovini! — Novo posvečeni knez in višji škof goriški ostanejo še ene dni v Ljubljani in bojo na praznik sv. Rešnjega Telesa procesijo peljali; v nedeljo 24. dan t. m. bojo pa slovesno nastopili prestol nadškofijstva svojega v Gorici; — škof teržaški pa so s škofom poreškim večeraj zjutraj ob 5. uri se spet vernili domú.

Iz Ljubljane. Vrednik „Novic“ je prejel od sl. deželnega poglavarstva te dni sledeče pismo: „Visoko c. k. ministertvo bogočastja in nauka je z dopisom od 13. maja

št. 6567 od Vas zloženo „slovensko berilo“ poterdilo za šolske bukve 4. gimnazijalnega razreda. Ob enem se je dalo to tudi vsim dotičnim gimnazijalnim vodijam vediti“.

Novičar iz raznih krajev.

Po cesarskem patentu od 21. p. m. ima nova postava za notárje 1. augusta t. l. veljavo zadobiti; že izvoljeni notarji, ki so spolnili predpisane dolžnosti in svoje opravilo že nastopili, veljajo za poterjene, in ker po novi postavi ima vsak notár pravico svoj ured opravljati v vsem tistem sodnijskem okolišču perve stopnje, za katero je izvoljen, tedaj ta pravica gré tudi vsim že popred izvoljevim notárjem. — Napravo železnice iz Bruka v Leoben in odtod čez Trofaje v Vordernberg je ministerstvo kupčijstva družbi zgornje-štajarskih fužinarjev dovolilo. — Odgovor francozke in angležke vlade na poslednji predlog avstrijski zastran mirne sprave z rusovsko vlado je že na Dunaji; čeravno se zapopadek tega odgovora še na drobno ne vé, je vendar toliko gotovo, da ga omenjene vladí niste poterdile. Govori se, da se bojo na Dunaji bivajoči poslanci dotičnih vlad zdaj snidili k sklepu zbornega protokola. — V zadnjem listu oznanjena novica, da so zavezniki vzeli Rusom Kerč in Jenikale in da so posedli azovsko morje, je vendarle gotova, ker jo poterjujejo tudi oglasi kneza Goršakova. Rusi so bili pripravljani na napad Anape; namesto Anape pa so Francozi in Angleži planili nad Kerč in Jenikale. Rusi to viditi so nagloma sami zažgali 3 vojne in 20 prevoznih ladij in so pokončali terdnjave in več magacinov s smodnikom, z 160.000 žaklji ovsa, s 360.000 žaklji reži in s 100.000 žaklji moke; 90 topov je padlo v oblast zaveznikom. Knez Goršakov je berž ukazal, da naj se krimska armada zdaj tako postavi, da sovražnik, ako bi to namerjal, ne bi mogel razrušiti zaveze med rusovskimi armadami. Cesar Napoleon je nek zdaj tako dobre volje, kakor že dolgo ni bil in se spet pripravlja na pot v Krim, ker mu nek novi vojskovodja Pelissier obeta, da v 6 tednih bo gospodar Krima (?). Da se Rusi pripravljajo na dolgo, in kakor je neki miroljuben Rus rekel, na 10letno vojsko, ker osramotivnega mirú ne bojo sklenili, ako bi se jim tudi Sevastopolj in vès Krim vzel, se vidi res iz vsih naprav; nov ukaz cara Aleksandra zapoveduje k že razpisani 13. rekrutbi v zahodnih 17 deželah, da naj se za dopolnitev potrebnega števila novincov in hitrejše dokončanje rekrutbe vzamejo tudi možaki od 30. do 35. leta. Tudi Turki se pripravljajo za dalje terpečo vojsko. Sultan je ukazal, da pri Unkiar-Skelesi naj se napravi taborišče za 25.000 turskih rezerv. — Vojne angležke ladije so bile 1. dan t. m. nekoliko milj takraj Kronstadta. Ni davnej kar je bil car Aleksander v Kronstadtu, kjer ga je ljudstvo s soljo in kruhom — narodnim znamenjem podložnosti — sprejelo. Za ta dar se zahvalujoč je govoril car takole: „Molite za rajnega cara Nikolaja I. On vas je ljubil, kakor jez vas ljubim. Moli k Bogu, stanovitna Korona! in Bog ti bo mir podelil in v miru bo spet cvetela kupčija“. — V saboto pred binkoštni je umerl v Belimgradu glasoviti serbski vojvoda Kničanin, še le 48 let star. Knez Aleksander, kteremu je pomagal na prestol serbski, ga je izvolil za višjega generala; za zasluge v letu 1848 in 1849 ga je tudi avstrijska vlada izvolila za generala in mu podelila red Marije Terezije in red Leopoldov. Od rusovske vlade je imel red sv. Ane, od sultana red Nižan-Iftihar, od kneza Danila zlato svetinjo. Pogreb na binkoštni pondelj je bil slovesen, zalovanje po junaku občno. — V Bradnu na Ogerskem je kervoločen volk 6. maja razmesaril 11 ljudi, izmed kterih jih je 5 kmalo umerlo; nesrečna zver se je prikradla na dvorišče nekega gospodarja in vsacega, ki ji je nasproti prišel, je napadla, dokler ga ni en korenjak s kolom pobil.